
У РАДІ БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ

5–8 жовтня 2011 р. у м. Умань відбулася звітно-виборна сесія Ради ботанічних садів та дендропарків України (РБСДУ) та міжнародна конференція в її рамках, присвячена 215-річчю Національного дендропарку «Софіївка». У роботі сесії (конференції) взяли участь близько 200 осіб з ботанічних установ України, Польщі, Росії, Молдови, Азербайджану.

Представники більшості установ та місцевих органів влади привітали колектив Національного дендропарку «Софіївка» НАН України з 215-ю річницею.

Після перерви розпочала роботу звітно-виборна сесія РБСДУ.

Голова Ради д.б.н., чл.-кор. НАН України Т.М. Черевченко доповіла про роботу РБСДУ України за 2005–2011 рр. Вона нагадала, що в 2006 р. на черговій сесії Ради в м. Сімферополь було прийнято нове Положення про РБСДУ та її структуру. Ботанічні сади і дендропарки України відіграють провідну роль у збереженні біорізноманіття рослин, активізації інтродукційної роботи. Нині до складу РБСДУ входять 29 ботанічних садів (17 з них загальнодержавного значення) і 19 дендропарків (13 — загальнодержавного значення) різного підпорядкування.

Останніми роками до складу Ради були прийняті:

1. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Молодіжний» (місцевого значення), м. Фастів Київської обл. (2008).

2. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Немирівський парк» (загальнодержавного значення), м. Немирів Вінницької обл. (2010).

Коротка інформація про всі установи РБСДУ міститься в довіднику «Ботанічні сади та дендропарки РБСДУ» (2011), який передано до кожної установи Ради.

Т.М. Черевченко нагадала тематику кожної зі щорічних сесій та розглянуті організа-

ційні питання. Всього за звітний період проведено 10 міжнародних конференцій, матеріали яких опубліковані в збірниках. Інформацію про ці заходи щороку публікували в журналі «Інтродукція рослин». В своїй доповіді голова РБСДУ зазначила, що за звітний період було започатковано Премію ім. акад. М.М. Гришка, Положення про яку розроблено Бюро Ради та опубліковано в журналі «Інтродукція рослин» (№ 1 за 2005 р.). Вона перелічила всіх лауреатів цієї премії і оголосила новий конкурс для претендентів у 2011 р. (у галузі селекції рослин).

Т.М. Черевченко нагадала, що Бюро Ради організувало публікацію:

— низки статей про ботанічні сади РБСДУ та Раду в 3-томній «Екологічній енциклопедії» (2007–2008) та виданні «Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення» (2009);

— книги «Заповідні території України — ботанічні сади та дендропарки» (2009);

— четвертого видання довідника «Ботанічні сади та дендропарки РБСДУ» (2011);

— видання «Каталог раритетних рослин ботанічних садів і дендропарків України».

Бюро Ради щорічно надавало звіт до Президії НАН України про свою діяльність.

Т.М. Черевченко зазначила, що ботанічні сади і дендропарки України та інших країн є центрами збереження і збагачення фіторізноманіття. Надзвичайно важливим у роботі цих установ є обмін досвідом на міжнародному рівні. Рада налагодила і підтримує контакт з Міжнародною радою ботанічних садів (BGCI), її Російським відділенням — Радою ботанічних садів Росії. 3–7 липня 2007 р. члени Бюро РБСДУ взяли участь у II Міжнародній конференції ботанічних садів Східної і Центральної Європи, організованій Польським ботанічним товариством та BGCI, на якій було розглянуто напрями спільної діяльності щодо збереження біорізноманітності рослин і роль

європейських ботанічних садів, у тому числі й України, в досягненні цієї мети.

Члени бюро Ради також взяли участь у роботі низки міжнародних конференцій, проведених у Росії та інших країнах.

Голова Ради нагадала, що у періоди між сесіями організацією роботи займається Бюро РБСДУ. На засіданнях Бюро Ради розглядалися питання, порушені на попередніх сесіях, поточні справи, звернення інших установ тощо. Бюро Ради зверталось до різних державних установ з пропозиціями щодо шляхів вирішення нагальних проблем ботсадів та дендропарків. Так, завдяки зверненням Бюро Ради до органів місцевого самоврядування, міністерств отримано кошти для проведення робіт в окремих ботсадах. Нещодавно на адресу РБСДУ надійшла подяка від органу місцевого самоврядування м. Донецька за турботу про збереження колекцій Донецького ботанічного саду, Раду завірили, що місцеві органи і надалі допомагатимуть Саду. Завдяки зверненням Ради надано статус національного надбання окремим колекціям у ботсадах.

Т.М. Черевченко нагадала колегам, що останніми роками створено ботанічні сади у Таврійському та Хмельницькому національних університетах, які нині плідно працюють.

На жаль, мало що відомо про діяльність кількох установ Ради (Ботанічний сад агробіостанції природничого факультету Ніжинського університету ім. В.М. Гоголя, Ботанічний сад Сумського педагогічного університету ім. А.С. Макаренка).

За звітний період вдалося активізувати роботу з відродження Ботанічного саду Черкаського національного університету за участі здобувача відділу дендрології та паркознавства НБС ім. М.М. Гришка НАН України О.В. Спрягайла та співробітників відділу.

Завдяки зверненням РБСДУ до органу місцевого самоврядування м. Хорол виділено земельну ділянку для будівництва ботанічного саду в цьому місті.

РБСДУ внесено пропозиції щодо змін до Положення про сорти, які було враховано.

Відкриття сесії РБСДУ

Члени Ради виїжджають з комісіями до окремих установ для вирішення тих чи інших питань. Так, до Ботанічного саду Кам'янець-Подільського державного аграрно-технічного університету виїжджала комісія в складі: д.б.н. Н.В. Заіменко, А.І. Прокопів та О.О. Альохіна, до Ботанічного саду Дніпропетровського університету — А.Ф. Рубцова, Ю.О. Клименка. Бюро Ради вдячне їм за проведену роботу.

Велику увагу РБСДУ приділяє просвітницькій діяльності, зокрема, проведено сесії на цю тему. Ботанічні установи організують різні заходи, щоб населення зрозуміло значення рослин і необхідність їх збереження.

З обговоренням звіту Голови РБСДУ Т.М. Черевченко виступили: А.Ю. Мазур (директор Криворізького ботсаду НАН України), О.З. Глухов (директор Донецького ботсаду НАН України), А.С. Дзюбаненко (директор Ботсаду Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка), Г.С. Захаренко (заступник директора Нікитського ботсаду — Національного наукового центру (НБС–ННЦ НААН України)), О.О. Ільєнко (директор Дендрологічного парку «Тростянець» НАН України), О.О. Альохін (директор Ботсаду Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна), С.І. Галкін (директор Дендрологічного парку «Олександрія» НАН України), А.І. Прокопів (директор Ботсаду Львівського національного університету), О.М. Слюсаренко (директор Ботсаду Одеського національного університету), А.І. Репецька (директор Ботсаду Таврійського національного університету),

Д.Б.Рахметов (д.с.-г.н., проф., НБС), В.І.Мельник (д.б.н., проф., НБС). Вони схвалили звіт Голови РБСДУ, зазначили, що за звітний період проведено велику роботу. Було піднято питання про юридичний статус Ради, створення сайту, сучасний стан університетських ботсадів.

Директор Національного дендропарку «Софіївка» НАН України чл.-кор. НАН України, д.б.н., проф. І.С. Косенко схвалив звіт Голови РБСДУ і запропонував переобрати Головою РБСДУ на новий термін (2011–2016) чл.-кор. Т.М. Червченко. Всі учасники сесії одногосно підтримали цю пропозицію, хоча сама Голова пропонувала обрати іншу кандидатуру. Однак учасники сесії навіть не розглядали цю її пропозицію.

Після обрання на новий термін Т.М. Червченко запропонувала обрати заступниками Голови Наталію Василівну Заїменко, Віктора Івановича Мельника, Івана Семеновича Косенка.

Було запропоновано залишити існуючий склад Бюро Ради і ввести нових членів — А.І. Репецьку (м. Сімферополь) та Т.І. Єрмоїну (м. Запоріжжя).

Запропоновано переобрати Надію Михайлівну Трофименко вченим секретарем на новий термін.

Ці пропозиції були прийняті одногосно. Засідання сесії було продовжено після проведення міжнародної конференції.

Заслухавши та обговоривши звіт Голови РБСДУ сесія ухвалила таке:

1. Звіт схвалити, оцінити роботу Ради як задовільну.
2. Для вирішення питань, які виникли в процесі обговорення, ухвалили таке:
 - 2.1. Бюро Ради ботсадів та дендропарків України прийняти до уваги пропозиції щодо щорічних звітів секцій (комісій) Ради.
 - 2.2. Звернутися до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту і Міністерства екології та природних ресурсів України з питання сприяння вирішенню ситуації, яка склалася в ботсадах вищих навчальних закладів.
 - 2.3. Звернутися до Голови Верховної Ради з проханням заслухати інформацію про діяльність Ради ботсадів та дендропарків України.
 - 2.4. Прийняти до уваги інформацію заступника директора Нікітського ботанічного

Учасники міжнародної конференції, присвяченої 215-річчю Національного дендропарку «Софіївка» НАН України

саду про цільову підготовку на базі цієї установи спеціалістів із захисту рослин.

- 2.5. Відродити та активізувати роботу Ради молодих дослідників (науковців) в установах РБСДУ.
- 2.6. Інформацію про діяльність Ради висвітлювати на сайті НБС, а статті співробітників установ-членів Ради друкувати в журналі «Інтродукція рослин».
- 2.7. Обговорити юридичний статус Ради на Бюро Ради.
- 2.8. Створити комісію з розробки спільних підходів до оцінки колекції в ботанічних садах та дендропарках у складі О.М. Слюсаренка, М.Б. Гапоненка, В.І. Мельника, С.П. Машковської.
3. Розробити стратегічний план дій зі збереження рослин в установах РБСДУ. Для цього створити комісію в складі В.І. Мельника, М.Б. Гапоненка, М.М. Перегрима, А.А. Куземко.
4. Схвалити та затвердити склад Бюро, кандидатури Голови РБСДУ, його заступників та вченого секретаря Ради на новий 5-річний термін:

Склад Бюро Ради на період 2011–2016 рр.

Голова Ради — Т.М. Черевченко.

Заступники Голови:

- 1) Н.В. Заіменко;
 - 2) В.І. Мельник;
 - 3) І.С. Косенко.
- Вчений секретар — Н.М. Трофименко.
- Члени Бюро:
- 1) М.Б. Гапоненко — НБС НАН України;
 - 2) Д.Б. Рахметов — НБС НАН України;
 - 3) В.І. Мельник — НБС НАН України;
 - 4) М.І. Шумик — НБС НАН України;
 - 5) І.К. Кудренко — НБС НАН України;
 - 6) О.М. Горелов — НБС НАН України;
 - 7) С.І. Кузнецов — НБС НАН України;
 - 8) Н.І. Джуренко — НБС НАН України;
 - 9) С.П. Машковська — НБС НАН України;
 - 10) С.В. Клименко — НБС НАН України;
 - 11) В.В. Кваша — НБС НАН України;
 - 12) А.І. Прокопів — Ботанічний сад Львівського національного університету;
 - 13) О.О. Альохін — Ботанічний сад Харківського національного університету;

Презентація нової насінневої лабораторії

- 14) В.В. Капустян — Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна — ННЦ «Інститут біології» Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;
 - 15) О.М. Слюсаренко — Ботанічний сад Одеського національного університету;
 - 16) С.І. Галкін — Дендропарк «Олександрія»;
 - 17) А.Ю. Мазур — Криворізький ботанічний сад;
 - 18) О.З. Глухов — Донецький ботанічний сад;
 - 19) А.Ф. Рубцов — Дендропарк «Асканія-Нова»;
 - 20) В.Ф. Опанасенко — Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету;
 - 21) В.Т. Харчишин — Житомирський національний агроекологічний університет;
 - 22) О.О. Ільєнко — Дендропарк «Тростянець»;
 - 23) В.М. Єжов — Нікітський ботанічний сад — Національний науковий центр УААН;
 - 24) О.М. Байрак — Центр заповідної справи, рекреації та екотуризму Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління;
 - 25) В.М. Самородов — Полтавська державна аграрна академія;
 - 26) А.І. Репецька — Ботанічний сад Таврійського національного університету;
 - 27) Т.І. Єрємона — Запорізький міський дитячий ботанічний сад.
5. Установити термін подання заявок на участь у конкурсі на здобуття Премії ім. акад. М.М. Гришка — до 10 листопада 2011 р. і визначити лауреатів цієї Премії до дня народження акад. М.М. Гришка.

Міжнародна конференція на тему «Старовинні парки і ботанічні сади — наукові центри збереження біорізноманіття рослин та охорони історико-культурної спадщини» була присвячена 215-й річниці заснування дендропарку «Софіївка». На конференції заслухано 47 доповідей, розглянуто 7 стендових доповідей. Усі доповіді опубліковано в збірнику матеріалів конференції.

Заслухавши, розглянувши та обговоривши доповіді, ухвалили таке:

1. Конференція відбулася на високому науковому рівні.
 2. Пріоритетними напрямками досліджень в установах Ради вважати збереження різноманіття рослин та збагачення його за рахунок нових інтродуцентів та їх селекційних досліджень. Особливу увагу приділити збереженню рідкісних та зникаючих видів рослин.
 3. У доповідях висвітлено актуальні питання щодо шляхів гармонізації навколишнього середовища, розсадництва, селекційно-генетичної роботи та біотехнології рослин, дендрології і садово-паркового мистецтва. Значну увагу приділено розгляду теоретичних та прикладних питань з історії створення парків і ботанічних садів, біології та інтродукції рослин.
 4. Наголошено на необхідності продовжити дослідження історії створення парків та ботсадів і розробку питань з прийнятого пріоритетного напрямку досліджень.
- Підсумовуючи роботу звітно-виборної сесії, ухвалили таке:

1. Відзначити зразковий стан колекцій та інших експозицій у Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України.
2. Відзначити добру підготовку і проведення сесії та конференції в її рамках оргкомітетом і колективом дендропарку. Оголосити всім подяку від імені РБСДУ.
3. Провести чергові сесії Ради в 2012 р. на базі Дендропарку «Асканія-Нова» (травень) та в Нікітському ботанічному саду (червень).

4. Прийняти проект звернення до урядових інстанцій за основу.

У післясесійний період проведено кілька засідань Бюро РБСДУ, на яких розглянуто окремі питання, порушені на останній сесії. Так, було опрацьовано звернення учасників сесії до урядових інстанцій щодо сучасного стану ботанічних садів вищих навчальних закладів і надіслано до Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерства науки і освіти, молоді та спорту, депутату Верховної Ради В'ячеславу Кириленку.

Створено експертну комісію (в складі професорів Д.Б. Рахметова та С.В. Клименко, с.н.с. Н.М. Трофименко) з розгляду робіт претендентів на здобуття Премії ім. М.М. Гришка в 2011 р. (у галузі селекції). Комісією визначені лауреати премії — це співробітники Криворізького ботанічного саду НАН України: Антоніна Юхимівна Мазур, Раїса Костянтинівна Матящук, Тетяна Федорівна Чипиляк. Їхня робота присвячена селекції 18 сортів лілійника, на які отримано патенти та свідоцтва. Друга група лауреатів — це співробітники Донецького ботанічного саду НАН України: Раїса Іванівна Пелтіхіна, Інна Федорівна Пірко та Наталія Володимирівна Усманова, які займалися селекцією квітничково-декоративних рослин, стійких до посушливих умов південного сходу України, а саме: сортів видів гвоздики, садової айстри китайської та хризантеми (всього 22 сорти). Вручення дипломів лауреатів Премії ім. акад. М.М. Гришка та її грошового еквівалента (по 500 дол. США на групу) відбудеться на вченій раді НБС 10 січня 2012 р.

Отримано відповідь на звернення РБСДУ з Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. На жаль, нині змінити ситуацію в ботсадах вищих навчальних закладів неможливо.

Міністерство екології та природних ресурсів України продовжує розбиратися з ситуацією в ботсадах вищих навчальних закладів, які підготували інформацію про зміни в їхньому штатному розкладі.

Вчений секретар РБСДУ Н.М. Трофименко